

Remigiusz Żuchowski

płk, Siły Zbrojne RP

Wojska Obrony Terytorialnej w działaniach antydezinformacyjnych

Brak prawdy jest rzeczą godną ubolewania (Za 8,16)

Wprowadzenie

Agresywne zachowanie Federacji Rosyjskiej, wsparte nieustannym oddziaływaniem w przestrzeni informacyjnej, zmusza państwa do podjęcia działań obronnych. O ile wymiar fizyczny potencjalnego agresora można zbadać lub używając języka wojskowego – rozpoznać, o tyle przewidzenie skutków zastosowania przez przeciwnika informacji ukierunkowanej na zniekształcenie rzeczywistości stanowi duże wyzwanie. Wyzwanie to jest tym większe z uwagi na powszechność prawa stosowanego w krajach demokratycznych, odnoszącego się do wolności słowa. Mieszanie informacji prawdziwych z dezinformacją oraz propagandą przeciwnika jest w tych warunkach niezwykle komfortowe i nietrudno o zaplanowane reakcje społeczne na zmanipulowany przekaz.

Celem autora niniejszego opracowania jest wskazanie na wyzwania stojące przed Wojskami Obrony Terytorialnej we współczesnym środowisku informacyjnym, a zwłaszcza w przestrzeni informacyjnej. Chcąc osiągnąć przedstawiony cel, autor postawił trzy pytania badawcze:

1. Jak jest skonstruowane środowisko informacyjne?
2. Jakie działania podejmuje Federacja Rosyjska w środowisku informacyjnym?
3. Jak powinny wyglądać działania nowego piątego rodzaju Sił Zbrojnych – Wojsk Obrony Terytorialnej w konfrontacji z dezinformacją?

Posługując się bogatą literaturą przedmiotu, opracowaną w kraju i zagranicą, autor niniejszej publikacji mógł, bez większego problemu, dokonać analizy i opracować satysfakcjonujący materiał na pierwsze z dwóch pytań badawczych. Próba odpowiedzi na postawione trzecie pytanie badawcze wiązała się z adaptacją wczesnych, ale już istniejących, doświadczeń z funkcjonowania struktur Wojsk Obrony Terytorialnej w obecnej rzeczywistości informacyjnej.

Zachowaniu godności, stającemu w obronie prawdy, człowiekowi sprawiedliwemu towarzyszy tęsknota do świata bez grzechu. Prawda jest ostoją w godzinie próby, którą przechodzi każdy bez wyjątku. Człowiek sprawiedliwy nie zważa na otaczające go zwyrodnienia. Kroczy drogą prawdy i miłości nie patrząc na trudności, ale także przywileje, daje przykład innym. Jak pisze Św. Paweł Apostoł „prawda jest dowodem rzetelności, pewności” (2 Kor 7,14; 11,10) oraz „jest przeciwieństwem przewrotności i zła” (1 Kor 5,8). Gustaw Herling-Grudziński, w swoim zatrzważająco realistycznym dziele *Inny Świat*, przedstawił tragedię ludzką w niezrozumiałej dla przeciętnego odbiorcy rzeczywistości patologicznych zachowań ludzkich, identyfikowanych po stronie sowieckich oprawców. Pisał: „Pod maską pozorów kryła się jednak inna rzeczywistość, którą można było zobaczyć i rozpoznać jedynie po dłuższym okresie zdomowienia...”¹. Należy to rozumieć w ten sposób, że aby wydać werdykt poznawczy, trzeba przyjrzeć się danemu zjawisku. Czy jest to możliwe w dobie codziennych nowinek technologicznych z informatyzowanego świata? Jak rozpoznać prawdę dającą szczęście w natłoku zewnętrznych bodźców i patogenów informacyjnych, często intencjonalnie wprowadzanych do naszych umysłów, w celu wzbudzenia określonych reakcji? Czym na przykład jest bezpardonowo atakująca naszą przestrzeń poznawczą reklama produktu, wskazująca na konieczność jego nabycia, zmuszając nas tym samym do nieświadomego z naszej strony, lecz zaplanowanego przez producenta zachowania?

Skoro marketing doskonale radzi sobie z umiejętnością kształtowania postaw społecznych, często odgrywając kolejne sceny teatralne pobudzające emocje Polaków, dlaczego nie miałby uczynić tego wróg naszej Ojczyzny, czyli zinstytucjonalizowany podmiot o dużo większych zasobach i jeszcze bardziej sprzecznych z naszymi interesach? Dlaczego miałby zrezygnować z technik inżynierii społecznej, relatywnie tanich i łatwych w zastosowaniu, w celu uzyskania określonych korzyści oraz bez baczenia na efekty uboczne?

Umieszczenie precyzyjnie przygotowanych zespołów danych, obrazów czy nagrań, w publicystyce infosfery może trwale ukształtować światopogląd zgodny z oczekiwaniami agresora, w konsekwencji czego nasza Rzeczpospolita Polska stanie się mniej odporna na zagrożenia konwencjonalne. Przeciwnik robił to w przeszłości i będzie robił nadal do skutku, a my w efekcie oddamy mu się w poddaństwo bez wystrzału, bezkrwawo w poniżeniu.

We współczesnej definicji dezinformacji, zamieszczonej w Słowniku Języka Polskiego PWN, mówi się najczęściej o niej, jako „wprowadzenie kogoś w błąd przez podanie mylących lub fałszywych informacji”². Z kolei w Wielkiej Encyklopedii Ra-

¹ G. Herling-Grudziński, *Inny Świat*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2017, s. 304.

² *Słownik Języka Polskiego PWN*, hasło: „Dezinformacja”, <http://sjp.pwn.pl/sjp/;2554971> [dostęp: 20.05.2017].

dzieckiej znajdujemy opis: „dezinformacja, to rozpowszechnianie za pośrednictwem prasy i radia wiadomości fałszywych, celem wprowadzenia w błąd opinii publicznej”³. W maju 1926 roku Oddział II Sztabu Głównego Wojska Polskiego wydał instrukcję, w której wyjaśnił, że dezinformacja polega na „podaniu wywiadowi przeciwnika wiadomości ukrywających własne zamierzenia”. W tej samej instrukcji czytamy dalej: „dezinformacja zmusza przeciwnika do traktowania informacji podanej przez wywiad własny, jako prawdziwej, względnie zmusza obcy wywiad do analizy inspirowanych wiadomości przez czas dłuższy”⁴.

W ocenie autora obecna definicja dezinformacji powinna obejmować pełen zakres działań jej inicjatora. Proponuje się więc następujący zapis: dezinformacja to planowe przygotowanie i wprowadzanie zniekształconych informacji do środowiska informacyjnego w celu zmuszenia jej odbiorców do zachowań, które są zgodne z wcześniej określonymi przez inicjatora efektami informacyjnymi.

Środowisko informacyjne XXI wieku

Niezależnie od tego, jaki punkt odniesienia przyjmie się do przedstawiania genezy środowiska informacyjnego, wskazując na szybki rozwój technologii informacyjnej (ang. Information Technology – IT), można z całą pewnością potwierdzić, że wiek XX miał przełomowy wpływ na intensyfikację procesów jego kształtowania. Powstanie Internetu oraz rewolucja IT. formująca podstawy dla bardzo szybkiego przepływu danych i informacji, na niespotykaną dotąd skalę pozwalają wpływać na postrzeganie przez jednostkę współczesnego świata. Sam przepływ informacji jest częścią procesu jej procedowania, opierającego się w głównej mierze o dostępność. Niewątpliwym jednak jest, iż każdy współczesny uczestnik środowiska informacyjnego z biernego obserwatora może przekształcić się w aktywnego kreatora, którego produkt informacyjny wywrze (nie)planowane skutki informacyjne.

Struktura środowiska informacyjnego

Złożoność struktury środowiska informacyjnego odzwierciedla fakt istnienia wielu zmiennych. Często stosuje się porównanie środowiska informacyjnego do wspólnego funkcjonowania człowieka, organizacji, innych podmiotów oraz systemów, które gromadzą, przetwarzają oraz wysyłają informację. Sama informacja również jest elementem środowiska informacyjnego⁵. Niemniej jednak, identyfikowanie określonych jego elementów powinno mieć odniesienie do procesów w nim zachodzących, które mają realny wpływ na późniejsze zachowania jego uczestników. Struktura środowiska informacyjnego składa się z wzajemnie powiązanych przestrzeni. Na podstawie definicji, zawartej w *Wolnej Encyklopedii*, możemy wyróżnić trzy przestrzenie, określane również jako warstwy środowiska informacyjnego:

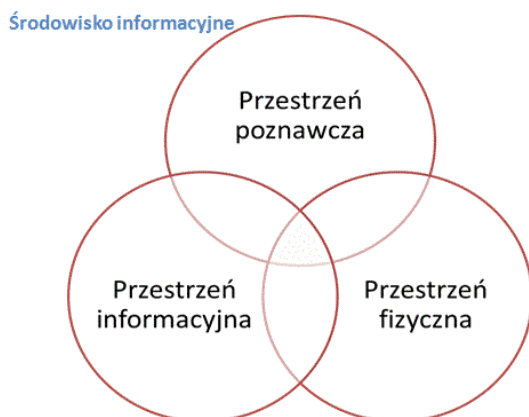
³ A. Golicyn, *Nowe kłamstwa w miejsce starych. Komunistyczna strategia podstępów i dezinformacji*, Wydawnictwo Antyk, Komorów 2009, s. 5.

⁴ A. Pepłoński, *Wojna o tajemnice*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2011, s. 335.

⁵ *The free dictionary*, Information Environment, <http://www.thefreedictionary.com/information+environment> [dostęp: 20.05.2017].

fizyczną, informacyjną oraz poznawczą (ryc. 1)⁶. Interakcja podmiotów, systemów oraz samej informacji funkcjonujących w środowisku informacyjnym dokonuje się w tych trzech powiązanych warstwach.

Ryc. 1. Struktura środowiska informacyjnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *The free dictionary*, Information Environment, <http://www.thefreedictionary.com/information+environment> [dostęp: 20.05.2017].

Interpretując każdą z tych przestrzeni, należy mieć na uwadze próbę określenia ich granic, umożliwiając tym samym precyzyjne wskazanie na zachodzące w nich wewnętrzne procesy, mające odzwierciedlenie we wzajemności oddziaływania.

Przestrzeń poznawcza obejmuje świadomość ośrodka decyzyjnego oraz innych podmiotów funkcjonujących w środowisku informacyjnych. Podmioty te zazwyczaj określa się obiektami oddziaływania. W tym obszarze podmioty przeprowadzają procesy myślowe, postrzegania, wizualizują swoje rozumienie sytuacji oraz podejmują decyzję w oparciu o dostarczone dane i informacje. Wyżej wymienione czynniki odnoszą się zarówno do jednostek, jak i grup społecznych, które w sposób dla siebie właściwy postrzegają sytuację, procedują dalej swoje spostrzeżenia przeprojektowane w dane lub informacje, dokonują ich analizy i ewaluacji oraz podejmują decyzję. Umożliwianie podjęcia właściwej decyzji wiąże się z prowadzeniem procesów tzw. zabezpieczających przestrzeń poznawczą przed oddziaływaniem patogenów informacyjnych, zniekształcających warunki i okoliczności środowiska ich funkcjonowania. Zasadnym jest w tym miejscu wspomnieć o bezpieczeństwie informacji⁷ oraz bezpieczeństwie operacji⁸. Oba procesy stanowią krytyczny element tworzenia wa-

⁶ *Ibidem*.

⁷ Bezpieczeństwo informacji jest procesem blokowania nieautoryzowanego dostępu do użycia, wyjawienia, zakłócenia, modyfikacji, przejrzenia, zapisania lub zniszczenia informacji przez przeciwnika. Bezpieczeństwo informacji zapewnia poufność, dostępność i integralność informacji. Hasło: „Bezpieczeństwo informacji” w: *ISO/IEC 27000 2016*, Fourth edition, Brussel 2016, s. 15.

⁸ Bezpieczeństwo operacji to proces zapewniający odpowiedni poziom ochrony operacji lub działań wojskowych, realizowany za pomocą środków pasywnych lub aktywnych w celu uniemożliwienia przeciwnikowi dostępu do szczególnie ważnych informacji dotyczących rozmieszczenia, możliwości

runków dla prawidłowego zrozumienia sytuacji i mają zastosowanie we wszystkich warstwach środowiska informacyjnego. Niemniej jednak, na decyzję obiektu oddziaływania wpływają różne czynniki, które wzmacniają lub osłabiają procesy zabezpieczające. Zaliczamy do nich m.in. osobiste i kulturowe przekonania, normy etyczne, zasady moralne, podatności, motywacje, emocje, doświadczenia, edukację, wychowanie, morale, zdrowie psychiczne, tożsamość osobową czy ideologię. Określenie tych czynników ma zasadnicze znaczenie w rozpoznawaniu sposobu uzyskiwania wpływu na dany podmiot, dążąc do zakładanego efektu oddziaływania⁹. Przestrzeń poznawcza wydaje się więc najważniejszym elementem struktury środowiska informacyjnego.

Przestrzeń informacyjna, nazywana również warstwą wirtualną, w której informacja jest gromadzona, przetwarzana, wprowadzana do zasobów banków danych, a dalej przesyłana, wyświetlana, a także chroniona. Z perspektywy Sił Zbrojnych proces dowodzenia jest realizowany w głównej mierze w tej przestrzeni, stanowiącej technologiczne ułatwienie przekazywania wypracowania oraz przekazywania zamiaru i decyzji dowódcy. Działania podejmowane w przestrzeni informacyjnej wpływają na zawartość i dostępność informacji oraz ponownie podlegają procesom bezpieczeństwa operacji i informacji.

Z kolei przestrzeń fizyczną tworzą systemy dowodzenia i kontroli wspierane przez infrastrukturę, które umożliwiają podmiotom prowadzenie wszelkiego typu operacji. Obszar ten obejmuje również platformy komunikacyjne oraz sieci je łączące. Znaleźć tu możemy także osoby, komputery, smartphony, książki, gazety, infrastrukturę zarządzającą, wieże nadawcze, ośrodki emitujące oraz inne obiekty fizycznie wpisujące się w krajobraz tej przestrzeni. Charakterystycznym czynnikiem tej warstwy jest jej interaktywność nieograniczająca się do systemów narodowych, wojskowych, czy korporacyjnych, która łączy platformy komunikacyjne ponad kulturowymi, gospodarczymi i narodowymi granicami.

Każda z wyżej wymienionych przestrzeni składa się na środowisko informacyjne, które – jak odnotowuje Zbigniew Modrzejewski – jest „złożone, niejednorodne i nieuporządkowane z mającymi na nie wpływ rozwijającymi się technologiami i ich ogólnodostępnością”¹⁰.

Zmienne oraz patogeny informacyjne

Kształtowanie środowiska informacyjnego odbywa się za pomocą stabilnych czynników, takich jak: dzień, noc, plan działania, praca lub jej brak, kolory pomieszczeń, mijane codziennie na ulicy obiekty itp., oraz zmiennych: pogoda, nastroj, ilość i jakość informacji, bodźce, uczucia itd., których obecność – pośrednio lub bezpośrednio – wpływa na zachowanie obiektu oddziaływania. Dbłość o środowisko informacyjne, czyli chronienie podmiotów w nim funkcjonujących przed zagrożeniami, takimi jak: zła jakość informacji, informacje toksyczne dla jednostki i społeczeństwa

i zamiaru wojsk własnych. Hasło: „Bezpieczeństwo operacji” w: *APP-6 Słownik terminów i definicji NATO*, Agencja Standaryzacyjna NATO, Bruksela 2013, s. 299.

⁹ Efekt oddziaływania jest sumą efektu informacyjnego oraz zachowania obiektu oddziaływania. Interpretacja własna.

¹⁰ Z. Modrzejewski, *Operacje Informacyjne*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2015, s. 31.

oraz pluralizm informacyjny, opisana została przez Wiesława Babik¹¹. Ponadto, zdefiniowany przez autora obszar zainteresowań ekologii informacji obejmuje: proces informacyjny, jakość informacji, rozwój środowiska informacyjnego człowieka (antropoinfosfery), kultura informacyjna oraz bariery informacyjne, zagrożenia, choroby i profilaktykę informacyjną¹². Ilość zmiennych występująca w środowisku informacyjnym jest więc różnie wyznaczana. Nie należy jednak dążyć do zamykania ich listy z uwagi na nieprzewidywalność oddziaływania oraz możliwość modyfikacji w zderzeniu z patogenami informacyjnymi, które mogą tworzyć patologię. Aby wytłumaczyć pojęcie patogenu informacyjnego należy wyjść od definicji patologii informacji posiadającej większą kompleksowość zastosowania, jednakże w odczuciu autora zbyt ogólną do rozważań w niniejszej publikacji. Słowo „patologia” sugeruje, że mamy do czynienia z pewną nieprawidłowością, zaburzeniem, skażeniem, czyli z informacją patogenną, tzn. chorobotwórczą, toksyczną¹³ – tj. informacją, której intoksykacja w środowisko informacyjne powoduje zaburzenia poznawcze jej odbiorców.

Patologia informacji wywołuje zaburzenia w sferach psychologicznych człowieka, tj. wolitywnej, afektywnej intelektualnej i innych¹⁴. Działa w sferze jednostkowej, społecznej oraz mieszanej. Badania na poziomie podmiotowym obejmują wpływ informacji bezpośrednio na człowieka i jego układ nerwowy (choroby informacyjne). Na poziomie społecznym (kolektywnym) bada się jej wpływ na całe grupy społeczne¹⁵.

Patologia informacji składa się z patogenów informacyjnych oraz z innych własności, takich jak: częstotliwość nadawania, prawdopodobieństwo odbioru informacji – kodowanie (mimowolne i świadome) – oraz twórcy, nadawcy i odbiorcy informacji. W przypadku patogenów informacyjnych możemy wyróżnić określone ich typy, klasyfikując je do zbiorów informacyjnych. W skład zbiorów wchodzi informacja o określonej treści (patogeny jakościowe) oraz liczby (patogeny ilościowe). Istotną rolę w przygotowaniu patogenu jakościowego odgrywa treść komunikatu, jego cechy gramatyczne, semantyczne, pragmatyczne, a także tzw. wartość komunikatu z punktu widzenia odbiorcy¹⁶. Z kolei, patogen ilościowy to z góry założona liczba nadawanych treści o wcześniej ukierunkowanej narracji, zbliżonych semantycznie. Nadawanie dużej ilości informacji o podobnym znaczeniu ma na celu stworzenie opowiadania wpisującego się w oś przygotowanej narracji. Często intencjonalnie intoksykuje się treści niespójne, mieszając przy tym informacje prawdziwe z fałszywymi, istotne z nieistotnymi, lecz uwiarygodniającymi przekaz. Patogen ilościowy cechować się może niespójnością, atakując w ten sposób przestrzeń poznawczą odbiorcy, której ograniczenia definiowane są nieumiejętnością oceny szerszego kontekstu wydarzeń. Trzeci typ patogenu informacyjnego, tzw. patogenu zerowego, stanowi pustą treść lub całkowity brak informacji. Chcąc pominąć nagłaśnianie istotnych, ale negatywnych

¹¹ W. Babik, *Infoekologia w tradycyjnej przestrzeni Bibliotecznej*, <http://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/handle/11320/4502> [dostęp: 27.05.2017].

¹² *Ibidem*, s. 72.

¹³ A. Lewandowska, *Patologia informacji i jej związek z wojną informacyjną*, „Ante Portas – Studia nad Bezpieczeństwem” 2016, nr 2(7), s. 405.

¹⁴ W. Babik, *op. cit.*, s. 72.

¹⁵ A. Lewandowska, *op. cit.*, s. 405.

¹⁶ A. Tomaszewicz, *Infosfera*, 2013, <http://www.ekologiainformacji.pl/infosfera/#more-382> [dostęp: 11.11.2016].

z perspektywy założonej osi narracji wydarzeń, twórca patogenu zerowego może manipulować odbiorcami środowiska informacyjnego poprzez ukrywanie rzeczywistych zjawisk, fałszując w ten sposób obraz warstwy poznawczej. Tym samym patogen informacyjny, to specjalnie ukształtowana, dystrybuowana w określonej ilości informacja, będąca narzędziem, za pomocą którego wywołuje się właściwe zachowania podmiotów funkcjonujących w środowisku informacyjnym, zgodnych z interesem jego twórcy. Patogen informacyjny ma więc zdolność kreowania nowej rzeczywistości, która tak naprawdę może nie istnieć, lub modyfikowania tej istniejącej.

W dzisiejszym środowisku informacyjnym bardzo popularne określenie „fake news” zaliczyć można do zmieszanego patogenu jakościowego i ilościowego. Z badań przeprowadzonych przez Agencję Public Dialog¹⁷ wynika, że kluczowe podmioty środowiska informacyjnego, jakim są przedstawiciele mediów, przewidują wzrost tego typu patogenów w kolejnych latach dzięki rozwojowi IT, a w szczególności dzięki mediom społecznościowym. Blisko 42% badanych spotkało się z „fake news” kilka razy w tygodniu, a niemal połowa respondentów przyznała się, że zdarzyło im się uwierzyć w zmanipulowaną informację co najmniej raz w tygodniu¹⁸. Skoro więc osoby, które z informacją mają do czynienia na gruncie swojej profesji, jakimi są dziennikarze, będąc odpowiedzialnymi również za jej weryfikację, przyznają się do częstego ulegania oddziaływaniu patogenów informacyjnych, to jak bardzo narażona jest pozostała część społeczeństwa?

Fałszywa rzeczywistość tworząca dewiację poznawczą

Wyżej wymienione czynniki stałe, zmienne oraz patogeny intencjonalnie, tworzone w celu uzyskania określonych korzyści, wchodzą we wzajemną relację w ramach środowiska informacyjnego. Praktycznie każda przestrzeń może zostać intoksykowana przez patogen, w rezultacie czego zmienne będą miały inny wpływ na obiekty oddziaływania. Logika takiej analizy ma swoje podstawy w wielu operacjach wojskowych prowadzonych w warstwie informacyjnej, z zamiarem przebicia patogenów do pozostałych warstw. W historii nowożytnych wojen największą z nich była kampania zabezpieczenia informacyjnego operacji *Overlord*, w roku 1944, czyli lądowania wojsk sprzymierzonych w Normandii. Londyńska Sekcja Kontrolna, pod kierownictwem byłego maklera giełdowego Johna Bevana, przygotowała plan informacyjnej, a właściwie dezinformacyjnej, osłony operacji *Overlord*. Kryptonim *Bodyguard*, wtlaczanej dezinformacji na niespotykaną dotąd skalę, stał się symbolem sukcesu intelektualnej gry prowadzonej w każdej warstwie środowiska informacyjnego. Sukces aliantów w tej partii szachów, prowadzonej przez twórców dezinformacji z jednej strony, a wywiadem niemieckim¹⁹ z drugiej spowodował, że wojska niemieckie zaadaptowały mylne zrozumienie i w konsekwencji dokonały złej oceny sytuacji wynikającej z fałszywej rzeczywistości. Systematycznie wprowadzane patogeny informacyjne

¹⁷ Agencja Public Dialog, *Raport „Fake news z perspektywy polskich dziennikarzy”*, <http://publicdialog.pl/kim-jestesmy/raporty> [dostęp: 27.05.2017].

¹⁸ *Ibidem*, s. 10.

¹⁹ Reakcję niemieckiego wywiadu obserwowano m.in. dzięki danym nt. szyfrów Enigmy, przekazanych Brytyjczykom przez Polskie Biuro Szyfrów. Zob.: Ch. Cruickshank, *Deception In World War II*, Book Club Associates, Londyn 1979, s. 35.

wpłynęły na pożądane z punktu widzenia aliantów zachowanie, skutkujące niewłaściwą dyslokacją wojsk niemieckich zarówno na froncie zachodnim, południowym, jak i wschodnim. To z kolei doprowadziło do szybszego zakończenia działań wojennych. Fałszywa rzeczywistość, ukształtowana dzięki kampanii *Bodyguard*, bezpośrednio razila proces kognitywny wojsk niemieckich, doprowadzając do powstania dewiacji poznawczej²⁰.

Innym przykładem fałszowania rzeczywistości, tym razem w skali regionalnej, jest działalność Biura Informacji i Propagandy z dywersyjną propagandą tzw. Akcji „N”, prowadzoną pod kierownictwem Tadeusza Żenczykowskiego-Zawadzkiego ps. Kowalik. W odpowiedzi na masowe aresztowania oraz terror policji i władz niemieckich, stosowany na Polakach na ziemiach okupowanych, dział specjalny wydziału „N” wytwarzał presję psychologiczną na gestapowcach i konfidentach, przyczyniających się do znęcania się nad Polakami. Wysyłano do nich serię listów ostrzegawczych i skazujących z fikcyjnych Wojennych Sądów Specjalnych oraz listów egzekucyjnych Urzędu Komisarza Likwidacji Niemczyzny w Polsce. Procedura tego przebiegłego i psychologicznego postępowania powodowała prawdziwe przerażenie z uwagi na stosowane druki stwarzające pozory realnego Sądu i Urzędu, właściwy dobór czasu w sekwencji ich dystrybucji, a także precyzyjną selekcję obiektów oddziaływania. Cała akcja nazwana została Komisją Terroru Moralnego i wywołała spodziewany efekt informacyjny, a w konsekwencji osiągnięcie celu, jakim była zmiana zachowania „rażonych” patogenem informacyjnym *volksdeutsche*ów i Niemców, którzy albo zmieniali swoje postępowanie zaprzestając represji w stosunku do Polaków albo wracali bezpośrednio do Reichu²¹.

Takich przykładów zastosowania patogenów informacyjnych do wytworzenia fałszywej rzeczywistości, wpływającej na wzbudzenie dewiacji poznawczej obiektu oddziaływania, zmuszającej go do podjęcia lub zaniechania określonego zachowania, można zaobserwować w historii bardzo wiele, zarówno w wymiarze lokalnym, jak i geostrategicznym. Skala ich zasięgu dostrzegalna jest również dziś, kiedy w świadomości społecznej stale istnieją patogeny informacyjne masowo produkowane przez sowiecki reżim komunistyczny czy niemiecką propagandę. Zaliczyć do nich można również destrukcyjną dla naszych umysłów propagandę PRL-u ukierunkowaną na łamanie kręgosłupów moralnych Polaków.

Wojna informacyjna na przykładzie geopolityki Federacji Rosyjskiej. Studium przypadku

Rosyjskie zaangażowanie w przestrzeni informacyjnej nie stanowi żadnego tabu dla społeczeństw zachodnich. Rezolucja Parlamentu Europejskiego, sankcjonująca w dniu 23 listopada 2016 roku treści raportu polskiej Europosłanki – Anny Fotygi – w sprawie

²⁰ Dewiacja poznawcza, w rozumieniu autora, to niewłaściwe zrozumienie rzeczywistości lub określonej sytuacji z uwagi na mimowolne poddanie się intencjonalnie lub nieumyślnie wprowadzanych do środowiska informacyjnego patogenów informacyjnych.

²¹ Zob.: G. Mazur, *Dokumenty i materiały z archiwum Tadeusza Żenczykowskiego*, Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum, Wrocław 2000, s. 24–25.

komunikacji strategicznej, wskazuje na wysoką świadomość większości przedstawicieli państw członkowskich. W dokumencie wyczytać możemy, że Federacja Rosyjska w swojej propagandzie i dezinformacji manipuluje faktami, co ma na celu dyskredytowanie instytucji UE i paraliżowanie procesów decyzyjnych, dezawuując partnerstwa transatlantyckiego oraz wzbudzanie lęku i niepewności pośród członków UE²².

Ocena sytuacji dokonana przez Europosłów jest słuszna i niepodważalna. Niemniej jednak, czy zastosowanie się do zaleceń wskazanych w dokumencie Pani Fotygi ma miejsce w rzeczywistości? Niestety nie. Rosja udowodniła posiadanie dużego potencjału informacyjnego oddziaływania w kolejnych sekwencjach czasu. Brexit, wybory w Stanach Zjednoczonych czy we Francji odbywały się w tle użycia rosyjskich mechanizmów informacyjnych nieustannie wprowadzających patogeny informacyjne w infosferę.

Koncepcja rosyjskiej dominacji w informacyjnej przestrzeni poznawczej i technologicznej (wirtualnej)

Rosyjską teorię dominacji geopolitycznej w przestrzeni informacyjnej, przy wykorzystaniu starych i nowych kanałów dystrybucji, buduje się jako uzasadnienie działań ukierunkowanych na zwalczanie wroga prowadzącego oddziaływanie przeciwko Federacji Rosyjskiej. Walka informacyjno-psychologiczna oraz technologiczna, prowadzona w głównej mierze w nowych mediach, jest jednym z narzędzi umożliwiających osiągnięcie celów Rosji w polityce międzynarodowej oraz wewnętrznej. Oddziaływanie informacyjne stosowane jest między innymi do odzyskiwania wpływu w tzw. bliskiej zagranicy, tj. państw wchodzących w skład byłego ZSRR, w tym rzecz jasna Ukrainy. Teoria i praktyka wojny informacyjnej z wykorzystaniem technologicznego zaplecza Federacji Rosyjskiej łączona jest w działalności dwóch głównych mentorów rosyjskich szkół geopolityki: Igora Panarina oraz Aleksandra Dugina. Obaj biorą osobisty udział w kształtowaniu środowiska informacyjnego w charakterze liderów opinii publicznej, intoksykując niezliczone ilości patogenów informacyjnych. Ich działalność ukierunkowana jest na dostarczenie właściwych przekazów zgodnych z rosyjską narracją i jej głównym filarem dotyczącym uzasadniania prowadzenia przez Rosję wojny informacyjnej. Keir Giles wskazuje na rosyjskie przeświadczenie o konieczności adaptacji do działań wymierzonych przeciwko Federacji Rosyjskiej, gdzie tak naprawdę rosyjska koncepcja wojny informacyjnej powstała poza Rosją. Rosja jedynie dostosowała się do niej będąc zmuszoną bronić swojej suwerenności²³. Zagrożenie to zostało wyartykułowane przez Prezydenta Federacji Rosyjskiej Władimira Putina w kontekście rozwoju sił zbrojnych innych państw i rosyjskiej odpowiedzi w tej kwestii: „Nasza odpowiedź musi mieć podstawy intelektualnej przewagi ukierunkowanej na mniej kosztowną asymetryczność działań”²⁴.

²² A. Fotyga, *Raport w sprawie komunikacji strategicznej*, <http://fotyga.pl/2016/11/pe-przyjal-raport-anny-fotygi-ws-komunikacji-strategicznej/> [dostęp: 27.05.2017].

²³ K. Giles, *Handbook of Russian Information Warfare*, NATO Defence College, <http://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=995> [dostęp: 27.05.2017].

²⁴ V. Putin, „Солдат есть звание высокое и почетное” („Żołnierz jest osobą dystygowaną i respektowaną” – tłum. R. Ż.), wyciąg z corocznego przemówienia w Dumie – Parlamencie Federacji Rosyjskiej, http://old.redstar.ru/2006/05/11_05/1_01.html [dostęp: 16.06.2017].

Rosyjska narracja obejmuje promowanie państwa rosyjskiego, jako postliberalnego neokonserwatywnego mocarstwa, walczącego o sprawiedliwie zarządzany, wielobiegunowy świat oraz broniącego tradycji i wartości konserwatywnych. Cywilizacja euroazjatycka jest reklamowana hasłem niosącym prawdziwą wolność społeczeństwom ciemnionym przez cywilizację atlantycką. To swoiste odkrycie kart w wojnie informacyjnej Rosji ma stanowić silne oddziaływanie na motywację zarówno społeczeństwa rosyjskiego, jak i innych społeczeństw szukających alternatywy dla dominacji amerykańskiej. Motywacja ma skłaniać do przyjęcia prorosyjskiej postawy i wypełniania partykularnych zadań związanych *de facto* z promowaniem rosyjskiego interesu. Plan dominacji informacyjnej Federacji Rosyjskiej najlepiej ilustruje przykład dezintegracji Ukrainy, gdzie jak wykazuje Jolanta Darczewska

operacja krymska znakomicie oddaje istotę problemu wojen informacyjnych: oto ofiara agresji – tak jak na Krymie – się jej nie sprzeciwia. Separatystyczny przewrót i aneksja Krymu zostały bowiem dokonane z udziałem rosyjskojęzycznych obywateli Ukrainy, poddanych uprzednio odpowiedniej obróbce (intoksykacji) psychologiczno-informacyjnej²⁵.

Wojna informacyjna w warstwie poznawczej i technologicznej w wykonaniu Federacji Rosyjskiej nie jest ograniczona ani czasem, ani przestrzenią. Oddziaływanie odbywa się permanentnie, co przygotowuje grunt do intensyfikacji zarówno działań informacyjnych, jak i kinetycznych. Łatwość przechodzenia rosyjskiego mechanizmu propagandowego do kolejnych faz informacyjnego konfliktu oceniana jest przez ekspertów jako brak ograniczeń w jego zastosowaniu. Na tym właśnie polega supremacja rosyjskiej aktywności w tych przestrzeniach oddziaływania, gdzie żadne normy, ograniczenia prawne i moralne nie mają dla Rosji zastosowania. Bezkarność Rosji będzie skutkować w jej coraz śmielszych działaniach, przy wykorzystaniu zmodyfikowanych technik i narzędzi ukierunkowanych na stałe wpływanie na rzeczywistość.

Zasadnicze metody i techniki wykorzystywane przez Federację Rosyjską w kształtowaniu rzeczywistości

Działania informacyjne Federacji Rosyjskiej wyraźnie nawiązują do prowadzonych wojen psychologicznych w czasach ZSRR. Rosja stosuje również używane w tamtej epoce socjotechniki wywierania wpływu i sterowania społecznego.

Szeroki wachlarz narzędzi i instrumentów, takich jak: specjalne fundacje (np. *Russkij Mir*); wielojęzyczne stacje telewizyjne (np. *Russia Today*); manipulujące informacją agencje informacyjne (np. *Sputnik*); właściwie ukształtowane grupy subkulturowe; geopolityka rozwijana pod nadzorem Dugina; sztucznie kreowani rosyjscy liderzy opinii; Moskiewska Cerkiew; czy trolle i boty mediów społecznościowych, nieustannie komentujących wydarzenia zgodnie z interpretacją rosyjskich decydentów; a także agenci wpływu oraz pożyteczni idioci zawsze gotowi świadczyć przysługi rosyjskiej czarnej propagandzie; czy przedstawiciele diaspory rosyjskiej – stanowią informacyjną siłę uderzeniową w prawidłowe postrzeganie

²⁵ J. Darczewska, *Anatomia Rosyjskiej Wojny Informacyjnej. Operacja Krymska – studium przypadku*, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa 2014, s. 6.

rzeczywistości. W opracowaniu odnoszącym się do nowej rosyjskiej doktryny walki informacyjnej, Jolanta Darczewska stawia tezę, że

rosyjskie założenia dotyczące walki informacyjnej unaoczniają (...) przywiązanie do starych metod, takich jak: sabotaż, dywersja, dezinformacja, terror państwowy, manipulacja, agresywna propaganda, wykorzystywanie potencjału protestu spośród miejscowej ludności²⁶.

Teza ta nie odbiega od obecnie obserwowanych działań Federacji Rosyjskiej w przestrzeni wirtualnej środowiska informacyjnego, obejmujących zamieszczanie fałszywych treści („fake news”), manipulację, dezinformację, oddziaływanie na jednostki przy użyciu mikrotargetingu czy technologicznych operacji cybernetycznych. Do innych socjotechnik, używanych przez Federację Rosyjską w przestrzeni informacyjnej, możemy zaliczyć regułę autorytetu, polegającą na wykorzystywaniu opinii ekspertów i liderów opinii w przekazywaniu rosyjskiej narracji. Przy tym nie ma znaczenia czy dany ekspert jest świadomie związany z propagowaniem rosyjskiej narracji. Rosjskie przebiegłą skutecznością wyciągają pojedyncze zdania z kontekstu, wykorzystując je w ogólnym przekazie. Zmanipulowany przekaz oraz fałszywe informacje są obecnie plagą mediów społecznościowych i publikacji pisanych na rosyjskie zlecenie.

Kolejną skuteczną techniką manipulacji, wpływającą na właściwy odbiór rzeczywistości, jest często używany społeczny dowód słuszności. W uzasadnianiu racji strony rosyjskiej najczęściej stosuje się podział na „my” i „oni”. Polaryzacja stanowisk ma służyć sugestii, co do natychmiastowego podświadomego opowiedzenia się po właściwej ze stron, w celu rozpoczęcia procesu obrony rosyjskiego punktu widzenia. Należy oczywiście zaznaczyć, że w rosyjskim przekazie – „my” są zawsze w większości, co wskazuje na stygmatyzowanie rzekomo nieprawidłowo rozumienia świata przez „oni”.

Aktywność Federacji Rosyjskiej cechuje się jeszcze jedną właściwością, jaką jest proces stałego oddziaływania na społeczeństwa. Na przykładzie Ukrainy obserwujemy, że jest on długofalowy i obejmuje swoim zasięgiem wiele sfer²⁷. Adam Lelonek wskazuje na fakt „ukrytej” rusyfikacji Ukrainy, podając za przykład wizerunek ukraińskich władców na banknotach obrazujący rosyjskich carów poprzez dodanie im brody lub długich włosów. Znamiennym jest również, że przekaz rosyjski wpisuje się w starą narrację przyjaźni i braterstwa obu narodów, pomimo że utrzymywana jest cały czas wersja o „faszystowskim przewrocie, zarządzanym i opłacanym przez USA”²⁸.

Po raz kolejny Jolanta Darczewska udowadnia, że w rosyjskiej teorii i praktyce oddziaływania informacyjnego nagminnie wykorzystywana jest retoryka socjotechniki, której służy aparat pojęciowy, zawierający bardzo dużo krótkich, uderzających w odbiorcę haseł: „broń informacyjna”, „broń cywilizacyjna”, „informacyjny specnaz”, „informacyjne wojsko”²⁹. Żonglują nimi prokremlowscy politolodzy i dziennikarze. Takim

²⁶ J. Darczewska, *Diabeł tkwi w szczegółach. Wojna informacyjna w świetle doktryny wojennej Rosji*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/punkt-widzenia/2015-05-19/diabel-tkwi-w-szczegolach-wojna-informacyjna-w-swietle-doktryny> [dostęp 16.06.2017].

²⁷ A. Lelonek, *Rosyjska wojna informacyjna – front ukraiński*, Komentarz Międzynarodowy Puławskiego, Warszawa 2016, s. 4.

²⁸ *Ibidem*, s. 4.

²⁹ J. Darczewska, *Rosja zbroi się do wojny informacyjnej z Zachodem*, Biuletyn Kwartalny Rządowego Centrum Bezpieczeństwa, Warszawa 2014, s. 3.

nacechowanym funkcjonalnie pojęciem-sloganem jest również „wojna informacyjna” i jego pochodne (psychologiczna, ideologiczna, cywilizacyjna, jądrowa, tj. rozważania o możliwościach użycia taktycznej broni jądrowej przeciwko Ukrainie, Europie, Ameryce itp.)³⁰. Hasła te stanowią precyzyjnie przygotowane jakościowe patogeny informacyjne, które wzmacniane są dystrybucją z wykorzystaniem różnych kanałów, nadającą im cechy patogenów ilościowych. Taka hybryda pozwala na większy zasięg oddziaływania. Patogeny jakościowe Rosja wprowadza do środowiska informacyjnego dzięki uświadomionym komunikatorom rosyjskiej propagandy, tj. politologom, historykom, ekspertom ds. wojskowości czy też dziennikarzom, tworząc – jak wcześniej wspomniano – podłoże do dystrybucji patogenów ilościowych, gdzie często kolejnym zaplanowanym krokiem jest nagłaśnianie tych wypowiedzi przez media mainstreamowe. Ponadto, jak opisuje Adam Lelonek, Federacja Rosyjska nieustannie, różnymi kanałami podejmuje próby werbunku dziennikarzy, ekspertów, naukowców, aktywistów, artystów czy specjalistów do działań na różnych odcinkach – w kraju i zagranicą. Lelonek wskazuje, że szczególnie zagrożone są środowiska i jednostki odcinające się od polityki oraz że głównym motywem może być czynnik finansowy, ekskluzywny wyjazd zagraniczny, stypendium czy otrzymanie wsparcia lub nowych możliwości w karierze zawodowej³¹.

Wszystkie wyżej wymienione metody i techniki nie wyczerpują listy narzędzi wykorzystywanych przez Rosję do walki informacyjnej. Stosowane są one jednak do manipulacji rzeczywistością, z głównym zamiarem podprogowego ukierunkowywania na przyjmowanie właściwych postaw, zgodnych z interesem Rosji. Mechanizm ten nazywamy kontrolą refleksyjną lub zarządzaniem refleksyjnym. W krótkim opisie można to zjawisko zdefiniować dostarczeniem właściwych patogenów informacyjnych, których zadaniem jest zniekształcenie odbioru atakowanego obiektu. Nieodpowiedni obraz sytuacji ma z kolei wpłynąć na podjęcie przez obiekt decyzji skutkującej działaniem, które jest zgodne z założeniem agresora. Z reguły patogeny informacyjne dostarczane są w bardzo wysublimowany sposób, korzystający z wyżej wymienionych metod i technik tak, aby obiekt atakowany nie zorientował się, że jest poddany zewnętrznemu oddziaływaniu. W konsekwencji, świadomość intencji Federacji Rosyjskiej w uzyskiwaniu dominacji w infosferze pozwala na uruchamianie immunologicznego procesu składającego się z analiz treści poszczególnych przekazów wpisujących się w rosyjską narrację oraz umożliwiających wyselekcjonowanie toksycznych jej elementów.

Konfrontacja informacyjna ze Światem Zachodu

„Zachód wydał Rosji wojnę informacyjną”; „Przedstawia Rosjan jako agresorów”; „Zachód dąży do przekodowania rosyjskiego społeczeństwa”; „Zachód cynicznie i nieprofesjonalnie zdestabilizował sytuację na Ukrainie”; „Na Ukrainie trwają czystki etniczne Rosjan”; „Zachód dąży do rewolucji kolorowej w Rosji”³². Takie cytaty wynikają z planowo wykreowanego przez Rosjan przeświadczenia w społeczeństwach,

³⁰ *Ibidem*, s. 3.

³¹ A. Lelonek, *op. cit.*, s. 7.

³² J. Darczewska, *Wojna Informacyjna Rosji z Zachodem, Nowe wyzwanie?*, www.abw.gov.pl/download/1/1922/darczewska.pdf [dostęp: 17.06.2017].

że państwa Zachodu podjęły informacyjną krucjatę przeciwko wartościom rosyjskiego świata. Tym bardziej rosyjskie zaangażowanie w wojnę informacyjną jest uzasadnione, ponieważ umocowane jest na prawie do samoobrony przed jednobiegunowym porządkiem świata narzucanym przez Zachód. Jakkolwiek taka interpretacja byłaby właściwa z perspektywy Rosjan, daje ona swobodę działania na wszystkich kierunkach zaangażowania. Każde, nawet najbardziej brutalne działanie jest uzasadnione samoobroną Federacji Rosyjskiej. Skoro więc interes Rosji został zagrożony na Ukrainie to należy działać bez względu na cenę ludzkich ofiar.

Jako podstawę do stawiania oporu Zachodnim agresorom Rosja stworzyła ideologię „Wielkiej Rosji” – na użytek wewnętrzny oraz „Wielkiej Europy” i „Wielkiej Eurazji” – na użytek operacji informacyjnych skierowanych przeciwko państwom europejskim i bliskiej zagranicy. Obietnice tworzenia zdemilitaryzowanej i wolnej od broni atomowej „Wielkiej Europy”, od Lizbony do Władywostoku, stanowią jedynie technikę manipulacji społeczeństwami i nigdy nie będą mieć pokrycia w faktycznych działaniach. Pamiętamy przecież sowiecką narrację pokojowego współistnienia, zmierzającą tak naprawdę do rozbrojenia świata zachodniego. Ta technika nie zmieniała się na kolejnym przykładzie rosyjskich gwarancji bezpieczeństwa w Budapeszcie dla Ukrainy, po rzeknięciu się tej ostatniej dostępu do broni nuklearnej. Cynizm i hipokryzja rosyjskiego przekazu stanowi nieodłączny porządek wojny informacyjnej przeciwko państwom zachodnim, do których należy Rzeczpospolita. Cele rosyjskiej geopolityki są niezmiennie od upadku ZSRR i zakładają: odbudowę imperium Rosji, w granicach co najmniej terytoriów wpływów byłego ZSRR; uzyskanie pozycji światowego mocarstwa; paraliżowanie NATO i UE; oraz deamerykanizacja świata zachodniego. Poszerzanie grona sojuszników odbywa się poprzez formowanie kolejnych międzynarodowych inicjatyw, do których zaliczyć możemy np. współpracę w ramach BRICS³³. Jednakże przy rozbieżności poszczególnych interesów inicjatorów tego typu przedsięwzięcia, są one bardziej projektami politycznymi wykorzystywanymi przez rosyjską propagandę, aniżeli kontrybuującymi do rzeczywistego rozwoju.

Wachlarz kompleksowego zaangażowania Federacji Rosyjskiej w kształtowaniu postaw zachodnich społeczeństw obejmuje narzędzia: polityczne, ekonomiczne, wojskowe i społeczne. Hybrydowe użycie metod i technik tych obszarów skutecznie destabilizuje państwa. Również na przykładzie Polski, Rosja próbuje dokonać swobodnego odseparowania społeczeństwa od administracji państwa w pierwszym kroku, po czym doprowadzić do odpowiedniego stopnia zniechęcenia społeczeństwa, a następnie złożyć propozycję wyboru nowych alternatywnych władz, która powinna zostać zaakceptowana w obliczu chaosu społecznego. Rozgrywanie przedstawicielami poszczególnych ugrupowań politycznych i społecznych będzie nasilało się wraz ze słabnącą pozycją Federacji Rosyjskiej na świecie. Tym samym, każda próba uniezależniania się od Rosji, np. w kwestii dostaw ropy i gazu, będzie skutkowałą nasileniem informacyjnej propagandy rosyjskiej dezawuuującej takie działania, wykorzystując w swej narracji apokaliptyczną wizję funkcjonowania państwa po zaprzestaniu współpracy z Rosją.

³³ Państwa wchodzące w skład BRICS Brazylia, Rosja, Indie, Chiny i Republika Południowej Afryki powołały wspólny bank inwestycyjny z kapitałem 100 mld amerykańskich dolarów, mającym stanowić przeciwwagę dla banku światowego.

W przyjętym przez Parlament Europejski raporcie Polskiej Europejskiej dot. komunikacji strategicznej podkreśla się, że Rosja posiada zdolności i zamiar przeprowadzenia działań służących destabilizacji innych krajów³⁴. Nowe media, cyberprzestrzeń, a w szczególności działania w mediach społecznościowych zdecydowanie zwiększają szanse Rosji na powodzenie jej projektów. Szum informacyjny, który ma jeszcze bardziej zakłócić zdolność do oceny uczestników środowiska informacyjnego, pozwala manipulować postawami grup społecznych, w głównej mierze poprzez paraliżowanie ich decyzji bądź radykalizowanie poglądów. W wojnie informacyjnej przeciwko Zachodowi obserwujemy szereg udokumentowanych przykładów rosyjskiego zaangażowania w infosferze, którym cynicznie zaprzecza się ustami rosyjskich elit politycznych. Co więcej, Adam Lelonek podkreśla, że

poza Rosją, Kreml wykorzystuje postacie kontrowersyjne i radykalne, zwłaszcza poprzez ich aktywność w mediach społecznościowych. Dzięki nim sterować można nastrojami różnych grup społecznych, zwiększać chaos i generować шум informacyjny. Jak pokazuje przykład Ukrainy, w koordynacji z innymi prorosyjskimi strukturami i agentami wpływu, są oni w stanie organizować większe grupy do manifestacji czy akcji protestacyjnych, a w długim okresie czasu torpedować działania rządu lub struktur państwowych, pomagając zewnętrznym aktorom destabilizować sytuację w państwie³⁵.

Predyspozycje Wojsk Obrony Terytorialnej do działań antydezinformacyjnych

Wojska Obrony Terytorialnej powstały na kanwie inicjatywy wykorzystania potencjału obywatelskiego do wzmocnienia bezpieczeństwa państwa. Zapisy Koncepcji utworzenia Obrony Terytorialnej, przygotowanej przez Grzegorza Kwaśniaka, materializują już II etap formowania kolejnych jednostek. Zdolności WOT rosną z dnia na dzień, aby osiągnąć strukturalną liczbę ponad 50 tysięcy żołnierzy w następnych latach. W jaki więc sposób zaplanowano wykorzystanie WOT w celu zbalansowania rosyjskiego oddziaływania na polskie społeczeństwo z wykorzystaniem propagandy i dezinformacji?

WOT w systemie komunikacji strategicznej Sił Zbrojnych RP

Mały słownik Biura Bezpieczeństwa Narodowego definiuje komunikację strategiczną jako syntezę działań informacyjnych danego podmiotu strategicznego (np. państwa, sojuszu, koalicji) ukierunkowanych na kształtowanie poglądów, ocen, opinii itp. oraz decyzji innych podmiotów z otoczenia strategicznego (podległych, współdziałających, neutralnych, konkurujących, wrogich), w sposób korzystny dla własnych interesów

³⁴ A. Fotyga, *Raport w sprawie komunikacji strategicznej*, <http://fotyga.pl/2016/11/pe-przyjal-raport-anny-fotygi-ws-komunikacji-strategicznej/> [dostęp: 27.05.2017].

³⁵ A. Lelonek, *op. cit.*, s. 8.

strategicznych. Komunikacja strategiczna realizowana jest poprzez aktywność w takich obszarach, jak: dyplomacja publiczna, komunikacja społeczna i operacje informacyjne, a także operacje psychologiczne³⁶. W 2006 roku Departament Stanu USA określił komunikację strategiczną, jako dostosowane procesy i wysiłki inicjowane w celu zrozumienia oraz prowadzenia oddziaływania na kluczowych odbiorców, dla stworzenia, wzmocnienia lub zabezpieczenia warunków sprzyjających do realizacji narodowych interesów i osiągania celów poprzez użycie skoordynowanych informacji, tematów, planów, programów oraz działań zsynchronizowanych z innymi elementami narodowych zdolności³⁷. Z kolei w ujęciu wojskowym komunikacja strategiczna obejmuje pięć zasadniczych obszarów zaangażowania, które są w jej ramach koordynowane: dyplomację publiczną, komunikację społeczną, wojskową komunikację społeczną, operacje informacyjne oraz operacje psychologiczne.

Wojska Obrony Terytorialnej wpisują się w system komunikacji strategicznej Sił Zbrojnych RP. Budowa wizerunku nowego rodzaju sił zbrojnych wiąże się ze wzmocnieniem zdolności zarówno do komunikowania społecznego, jak i obrony prawdziwych informacji dotyczących procesu formowania oraz funkcjonowania WOT. Zadania związane z komunikowaniem, w ramach polityki informacyjnej Ministerstwa Obrony Narodowej, wymagają skoordynowanego zaangażowania obszarów w ramach komunikacji strategicznej. W WOT istotnym założeniem do komunikowania się ze społeczeństwem jest stworzenie podstaw do budowy prawidłowego postrzegania przez polskie społeczeństwo efektywnego i skutecznego zaangażowania Sił Zbrojnych RP we wzmacnianie zdolności do obrony państwa. Takie komunikowanie powinno odbywać się na każdym z poziomów struktury WOT oraz w pełnym spektrum warstw środowiska informacyjnego. Tym samym, komórki organizacyjne WOT odpowiedzialne za komunikację społeczną stanęły przed ogromnym wyzwaniem przygotowania przekazów w oparciu o narrację ukonstytuowaną przez Ministerstwo Obrony Narodowej. Zadanie to jest tym bardziej wymagające w sytuacji, gdzie wielu aktorów środowiska informacyjnego posiada inny interes, w głównej mierze kolidujący z celami wzmacniania Sił Zbrojnych RP formujących piąty rodzaj. Dyskredytacja procesu tworzenia WOT oraz poszczególnych decyzji odbywa się z intencjonalnych pobudek lub nieświadomego wpisywania się w narrację państw trzecich, w tym Federacji Rosyjskiej. Do podstawowych zadań WOT, w ramach systemu komunikacji strategicznej, obecnie zaliczyć można budowanie prawdziwego przekazu o piątym rodzaju sił zbrojnych, który pozwoli przekonać i przyciągnąć Polaków do tej nowej formacji oraz w sposób roztropny i uczciwy bronić go przed dezinformacją występującą w polskiej infosferze.

Środek ciężkości wojny informacyjnej

Cele stawiane przez Federację Rosyjską w dążeniu do kognitywnego obezwładnienia państwa, w którym interes rosyjski jest zagrożony, muszą być brane pod uwagę przez

³⁶ *Mini Słownik BBN*, hasło: „Komunikacja Strategiczna”, <https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/minislownik-bbn-propozy/6035,MINISLOWNIK-BBN-Propozycje-nowych-terminow-z-dzi-edziny-bezpieczenstwa.html> [dostęp: 16.06.2017].

³⁷ *QDR Execution Roadmap for Strategic Communication* U.S. Department of State, Washington 2006, s. 3.

Wojska Obrony Terytorialnej. Umiejętność ich definiowania oraz przygotowania odpowiedzi na rosyjskie działania informacyjne, zwłaszcza w przestrzeni wirtualnej, powinny stanowić kluczowy element zapewnienia bezpieczeństwa państwa w czasie pokoju. Brak jakichkolwiek zahamowań Rosji w wykorzystywaniu środków oddziaływania skłania do refleksji na temat budowy adekwatnych do zagrożenia rozwiązań w Siłach Zbrojnych RP oraz innych resortach. Jednakże dopiero synergia tych rozwiązań pomoże prawidłowo odpowiedzieć na kompleksowe wpływanie Rosjan na politykę wewnętrzną i zewnętrzną naszego państwa. Klasyfikując obiekty oddziaływania funkcjonujące w naszym środowisku informacyjnym, Rosjanie dobierają metody i techniki mające przynieść spodziewane efekty informacyjne. Zarządzanie refleksyjne pomaga zaplanować działania wyprzedzające oraz zrozumieć skutki oddziaływania informacyjnego. Kluczem procesu planowania kształtowania danego środowiska jest ustalenie jego słabych i mocnych stron. Dla przykładu pozyteczni idioci niewątpliwie stanowią słabe punkty takiego środowiska informacyjnego z perspektywy przeciwnika, jednakże ich nieświadome zaangażowanie może być poddane manipulacji przez inne ośrodki, co może wpływać na ich efektywność. Oddziaływanie informacyjne ściśle wiąże się z koniecznością określenia założeń wyjściowych i efektów końcowych, które mają przynieść spodziewany skutek w zmianie zachowania określonych obiektów oddziaływania czy grup społecznych.

Rosyjskie działania informacyjne, zmierzające do podważania autorytetu władz państwa polskiego oraz podsycania wewnętrznych waśni, ukierunkowane są na uderzenie w środek ciężkości, jakim jest społeczna spójność w rozumieniu wydarzeń politycznych. W przypadku WOT środek ciężkości może być opisany, jako prawidłowe postrzeganie procesu formowania i funkcjonowania oddziałów oraz pododdziałów obrony terytorialnej. Atak na przestrzeń poznawczą polskiego społeczeństwa, wykorzystujący dezinformację na temat WOT, jest niewątpliwie motywowany intencją zniszczenia środka ciężkości, doprowadzając do osłabienia systemu bezpieczeństwa narodowego³⁸.

Działania antydezinformacyjne prowadzone przez Wojska Obrony Terytorialnej

Wojska Obrony Terytorialnej od momentu pojawienia się pierwszych decyzji dotyczących ich formowania, rozpoczęły aktywne działania antydezinformacyjne w reakcji na pojawiające się patogeny jakościowe. Nawet obecnie, w krótkim eksperymencie, każdy użytkownik Internetu za pomocą wyszukiwarki może sprawdzić rozłożenie informacji dotyczących WOT, opartych na faktach oraz fałszywych, często celowo przygotowanych. Wystarczy wpisać w wyszukiwarkę zestawienie słów „Wojska Obrony Terytorialnej” oraz „Armia Macierewicza”, a otrzyma się ilościowy wynik negatywnych opisów w wyświetleniach stron, o jedną trzecią większy aniżeli

³⁸ System bezpieczeństwa narodowego (bezpieczeństwa państwa) – całość sił (podmiotów), środków i zasobów przeznaczonych przez państwo do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa, odpowiednio do tych zadań zorganizowana (w podsystemy i ogniwa), utrzymywana i przygotowywana. Składa się z podsystemu (systemu) kierowania i szeregu podsystemów (systemów) wykonawczych. Za: *Mini Słownik BBN*, „System bezpieczeństwa narodowego”, <https://www.bbn.gov.pl/pl/bezpieczenstwo-narodowe/minislownik-bbn-propozy/6035,MINISLOWNIK-BBN-Propozycje-nowych-termi-now-z-dziedziny-bezpieczenstwa.html> [dostęp: 16.06.2017].

tych powielających przekaz prawdziwy. Wielokrotne wyjaśnienia składane przez komórki komunikacji społecznej, że WOT – jako piąty rodzaj sił zbrojnych podlegają tym samym zasadom, procedurom, a przede wszystkim takiemu samemu prawu co pozostałe rodzaje Sił Zbrojnych RP, jest celowo ignorowane przez ośrodki dystrybuujące nieprawdziwy przekaz. Przyczyn takiego zachowania dopatrywać się można w niezgodności ich interesów z powodzeniem procesu tworzenia WOT. Właściwe komórki organizacyjne występujące w strukturze WOT podejmują wyzwania związane z pośrednim i bezpośrednim komunikowaniem prawdy dotyczącej rozwoju tego rodzaju sił zbrojnych. W tym celu wykorzystywane są kanały komunikacji nowych mediów, w szczególności mediów społecznościowych, ale również bezpośrednie kontakty ze społeczeństwem, które umożliwiają przedstawianie faktów dotyczących wysiłku żołnierzy w różnych przedsięwzięciach.

Konstrukcja przekazu w zakresie rozwoju WOT nie jest ograniczona do pokazywania determinacji osób, którym zależy na wzroście zdolności Sił Zbrojnych RP. Misja WOT, zapisana mottem „Zawsze gotowi, zawsze blisko”, uwypukla podstawowe cele tej formacji. Postawione Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej zadania związane z uczestnictwem w państwowym systemie reagowania kryzysowego mają zapewnić, że wzmacniane Siły Zbrojne RP posiadają służebny, na rzecz społeczeństwa polskiego, charakter funkcjonowania i utrzymują pełną gotowość do podjęcia działań nawet w przypadku zagrożeń niemilitarnych. W dobie informacyjno-technologicznego oddziaływania Federacji Rosyjskiej oraz innych istotnych podmiotów środowiska informacyjnego, Wojska Obrony Terytorialnej w sposób naturalny angażują się w prowadzenie działań antydezinformacyjnych i antypropagandowych. Tym samym zadania WOT, które są ukierunkowane na kształtowanie środowiska informacyjnego, muszą opierać się na prawdzie dotyczącej w głównej mierze wysiłku wielu tysięcy żołnierzy wzmacniających codziennie potencjał obronny naszego kraju. Takie postawy polskich żołnierzy, będących nienaruszalnym elementem moralnego i chrześcijańskiego kręgosłupa Rzeczypospolitej, są zauważane w środowisku informacyjnym.

Podsumowanie

Walka z dezinformacją nie należy do łatwych zadań. Kształtowanie świadomości uczestników środowiska informacyjnego, która pozwoli na skuteczne odkrywanie prawdy w szumie patogenów informacyjnych docierających do odbiorców, którzy często nie posiadają wystarczającej motywacji i przede wszystkim czasu, do sprawdzenia zgodności podawanych informacji z faktami i dowodami, wymaga edukacji już na wczesnym etapie rozwoju człowieka. Wykazana przez autora kompleksowość środowiska informacyjnego daje nieograniczone możliwości zastosowania metod i technik stosowanych w propagandzie oraz dezinformacji. Federacja Rosyjska realizuje zadania w przestrzeni informacyjnej w sposób zaplanowany i skuteczny.

W ostatnich 28 latach, po brzemiennym dla naszego państwa okresie sowieckiej okupacji oraz za sprawą różnych nieprzychylnych podmiotów środowiska informacyjnego, dokonano redefinicji prawdy. Nastąpiło zatarcie jej konturów oraz wyraźnie zmieszano jaskrawe jej kolory. Kłamliwe i oczerniające informacje stały się w przestrzeni publicznej chlebem powszednim do tego stopnia opanowującym umysły, że

trudno obecnie zorientować się kto ma rację, a kto mija się z prawdą. Istotnym jest w tym całym infozgiełku³⁹, jak nazywa go prof. Andrzej Zybertowicz, oraz swoistym „kisielu dezinformacyjnym”⁴⁰, uniemożliwiającym prawidłowe poruszanie się w przestrzeni kognitywnej, aby zachować obiektywizm i nie ulegać alertowym newsom, których skutki oddziaływania są obliczone na nasze zatracenie. Przygotowanie infozgiełku (patogenów ilościowych) zabiera dużo czasu, z kolei wprowadzenie „fake newsa” (patogenu jakościowego) niewiele, jednakże suma tych patogenów informacyjnych daje oręż zmieniający światopogląd i w konsekwencji deprecjonujący prawidłowe postawy społeczne. Co jeśli w krytycznym momencie naszego państwa społeczeństwo uzna, że nasz przeciwnik jest tak silny, że nie warto bronić się przed jego agresją? Dlatego silna armia stanowi niezachwiany fundament mobilizacji społeczeństwa w obronie wartości państwa demokratycznego.

Autor tego artykułu chciałby zostawić czytelnika z jeszcze jednym cytatem pochodzącym z Księgi Mądrości Syracha: „Nie gań, dopóki nie zbadasz, najpierw się zastanów, a potem czyń wyrzuty. Nie odpowiadaj, dopóki nie wysłuchasz, a w środek słów nie wpadaj!” (Syr 11, 7–8), który powinien utkwąć w pamięci zwłaszcza w momentach gorących dyskusji.

Wojska Obrony Terytorialnej w działaniach antydezinformacyjnych

Streszczenie

Celem niniejszego opracowania jest ukazanie problematyki związanej z zagrożeniami występującymi w środowisku informacyjnym oraz przedstawienie wyzwań stojących przed jednostkami Wojsk Obrony Terytorialnej – piąty rodzaj Sił Zbrojnych RP – w kontekście walki z dezinformacją. Autor artykułu zwraca także uwagę na mechanizmy propagandy i dezinformacji stosowane przez Federację Rosyjską w celu kształtowania postaw Polaków.

Słowa kluczowe: prawda, dezinformacja, środowisko informacyjne, informacja, propaganda, patologia informacji, patogen informacyjny

Territorial Defence Forces in Counter-Disinformation Actions

Abstract

The aim of this publication is to present problems related to threats appearing within information environment and to show challenges which the Territorial Defense Forces – the fifth component of the Polish Armed Forces – have to face with. Furthermore, the author of this article will pay attention to the mechanisms of propaganda and disinformation exploited by Russian Federation in order to shape a posture of the Polish society.

Key words: truth, disinformation, information environment, information, propaganda, information pathology, informational pathogen

³⁹ A. Zybertowicz, *Szansa i Sprawdźian*, <http://www.gazetapolska.pl/13307-szansa-i-sprawdzian> [dostęp: 17.06.2017].

⁴⁰ A. Zybertowicz, *Anty-dez-info*, <http://www.gazetapolska.pl/13179-anty-dez-info> [dostęp: 17.06.2017].

*Войска территориальной обороны
и антидезинформационные действия*
Резюме

Целью статьи является указание проблематики, связанной с угрозами в информационной среде и представление задач, стоящих перед подразделениями Войск территориальной обороны – пятого вида Вооруженных Сил Польши – в контексте борьбы с дезинформацией. Автор статьи обращает также внимание на механизмы пропаганды и дезинформации, применяемые Российской Федерацией в целях формирования общественного мнения поляков.

Ключевые слова: правда, дезинформация, информационная среда, информация, пропаганда, патология информации, возбудитель появления информации

